

PADOMDEVĒJS PACIENTA TIESĪBĀS

Informācija garīgi slimajiem pacientiem un viņu
radniekiem

PADOMDEVĒJS PACIENTA TIESĪBĀS

© Latvijas Cilvēktiesību un etnisko studiju centrs, 1999
Sastādītāja: Ieva Leimane

Brošūra izdota ar Zviedrijas Veselības aizsardzības apvienības Austrumeiropas komitejas finansiālu atbalstu.

Iespiests: SIA Puse Plus

ISBN 9984-9359-1-4

IEVADS

Tavās rokās ir pirmais padomdevējs garīgi slimo pacientu tiesībās. Tas veidots saskaņā ar Latvijā spēkā esošajiem likumiem un ir paredzēts pacientiem un viņu radniekiem. Latvijai ir saistošas arī daudzas starptautiskās juridiskās normas šajā jomā. Ar informāciju par starptautiskajiem standartiem un mehānismiem garīgi slimo tiesībās iespējams iepazīties cilvēktiesību organizācijās, kuru adreses norādītas brošūras beigās. Ceram, ka *Padomdevējs* sniegs nepieciešamās atbildes uz Taviem jautājumiem.

Brošūras sagatavošanā izmantots Somijas Garīgās veselības asociācijas (*Finnish Mental Health Association*) izdevums *Ceļvedis pacienta tiesībās (A Guide to Patients Rights)* un Latvijas Republikas *Ārstniecības likums* (pieņemts 08.07.1997).

Ieva Leimane
Latvijas Cilvēktiesību un etnisko studiju centra pētniece

Kur griezties pēc palīdzības?

Vispirms pie sava ģimenes vai primārās aprūpes ārsta, kas nepieciešamības gadījumā Tevi nosūtīs pie Tava rajona psihiatra. Ja vēlies, pie psihiatra vari griezties arī bez ģimenes ārsta norīkojuma.

Tu vari arī griezties Valsts Psihiatrijas centra konsultatīvajā nodaļā, Rīgā, Raiņa bulv. 27, tālr. 7228548.

Cik izmaksā mana aprūpe un ārstēšana?

Par iestāšanos slimnīcā Tev ir jāmaksā Ls 5, bet par katru nākamo slimnīcā pavadīto dienu - Ls 0,45 dienā.

Neatliekamās medicīniskās palīdzības gadījumā Tev par slimnīcu jāmaksā tikai no tās dienas, kad neatliekamā palīdzība ir pabeigta.

Ja man nav naudas, vai es tikšu aprūpēts/a?

Neatliekamās situācijās Tevi ir jāārstē neatkarīgi no tā, kur Tu dzīvo un vai Tev ir vai nav nepieciešamā naudas summa.

Vai man jāņem līdzi nauda, ierodoties slimnīcā?

Nē. Maksājums par slimnīcu jāveic, tikai izrakstoties no slimnīcas. Atceries, ka Tev ir jāsaņem apliecināošs dokuments, kādu naudas summu Tu esi samaksājis/usi. Tas var noderēt vēlāk, pretendējot uz sociālajiem atvieglojumiem.

Vai visi pacienti tiek ārstēti līdzvērtīgi?

Visām veselības aprūpes iestādēm tiek prasīts ārstēt visus pacientus/es līdzvērtīgi, neatkarīgi no vecuma, dzimuma, tautības, rases, nodarbošanās, reliģijas, diagnozes vai politiskās pārliecības.

IESTĀŠANĀS SLIMNĪCĀ

Reģistrējoties slimnīcā, Tev vai Tavam likumīgajam pārstāvim (aizbildnim vai aizgādņim) jādod apzināta piekrišana ievietošanai slimnīcā, kuru jāparaksta Tev vai Tavam pārstāvim. Neaizmirsti līdzi paņemt pasi vai citu personu apliecinošu dokumentu.

Vai mani var ievietot slimnīcā pret manu gribu?

Izmeklēšanu pret Tavu gribu drīkst veikt tikai tad, ja:

- saslimšanas dēļ Tava uzvedība ir bīstama (vai arī ārsts paredz, ka tā var kļūt bīstama) Tavai vai citu personu veselībai vai dzīvībai.
- saslimšanas dēļ Tu nevari pieņemt apzinātus lēmumus un atsacīšanās no ārstēšanās varētu kaitēt Tev vai apkārtējai sabiedrībai.

Ja esi ievietots/a slimnīcā piespiedu kārtā, tad...

ārstu – psihiatru konsīlijam¹ Tevi jāizmeklē 72 stundu laikā un jāinformē Tevi, ģimenes locekļus, tuvāko radnieku vai likumīgo pārstāvi par pieņemto lēmumu. Ja ar Tavu ģimeni nav iespējams sazināties nekavējoties, lēmums tai jānosūta rakstiska paziņojuma veidā.

Vai policijai ir tiesības mani ievietot slimnīcā?

Ja Tu saslimšanas dēļ traucē sabiedrisko kārtību un esi bīstams sev vai apkārtējiem, policijai saskaņā ar likumu “Par policiju” (pieņemts 04.06.1991.), ir tiesības Tevi aizturēt un nogādāt pie ārsta.

Policijai jāiesniedz slimnīcai arī rakstisks pamatojums, kāpēc Tu esi aizturēts/a. Tas vajadzīgs gan Tavam ārstējošajam ārstam, gan var noderēt arī Tev, ja pēc izveseļošanās Tu vēlēties noskaidrot Tavas aizturēšanas iemeslu.

Kas ir mans tuvākais radnieks/ce?

Tuvākais radnieks var būt vīrs vai sieva, bērns, māte vai tēvs, māsa vai brālis, brālēns vai māsīca, vectēvs vai vecmamma. Īpašos apstākļos tuvākais radnieks var būt draugs/dzene vai kaimiņš/iene.

Tomēr tuvākajam radniekam nav tiesību saņemt par Tevi informāciju no slimnīcas Tavas ārstēšanās laikā, ja Tu tam neesi piekritis/usi.

Kam ir atļauts saņemt informāciju par mani, kas drīkst mani apciemot?

Tu vienīgais/a vari izlemt, kam ir sniedzama informācija par Tevi. Piemēram, Tu vari izlemt, ka dot informāciju ir atļauts Tavai kontaktpersonai, bet ne tuvākajam radniekam/cei. Vai arī, ja tiek jautāts, Tu personālam vari lūgt

¹ Ārstu konsīlijs – ne mazāk kā 3 ārstu apspriede, lai noteiktu diagnozi un turpmāko ārstēšanas taktiku (LR “Ārstniecības likums”)

paziņot, ka esi slimnīcā, bet nesniegt nekādu informāciju par Tavu veselības stāvokli. Tikai Tu vari izlemt, kam ir atļauts Tevi apmeklēt.

No kā es ciešu? Vai es atveseļošos? Kāda ārstēšana man ir nepieciešama un cik ilgi man būs jāpaliek slimnīcā?

Kā pacientam/ei Tev ir tiesības Tev saprotamā veidā saņemt no ārsta informāciju par Tavu slimības raksturu, nepieciešamo ārstēšanu un ārstēšanas ilgumu. Tev ir tiesības zināt, vai ir iespēja izvēlēties ārstēšanas veidu un kādus riska faktorus ārstēšana ietvers, kā Tev ir jāatveseļojas, kādas ir izredzes atveseļoties un cik ilgi Tev būs jāpaliek slimnīcā. Tāpat Tev ir arī tiesības atteikties no šāda veida informācijas.

Kādi man kā pacientam/ei ir pienākumi? Ko dara dažādas personāla kategorijas?

Slimnīcās jābūt iespējai iepazīties ar rakstiskiem slimnīcas iekšējās kārtības noteikumiem un ar pacienta/es tiesību un pienākumu slimnīcas nodaļā uzskaitījumu.

Kam es varu lūgt padomu un ko es varu jautāt?

Tev ir tiesības lūgt padomu vai informāciju jebkuram personāla darbiniekam/cei. Personālam ir jābūt informētam par iespējamo informāciju, ko pacients/e sagaida. Informāciju Tev kā pacientam/ei jāsniedz viegli saprotamā veidā.

Ikvienam darbiniekam Tu vari jautāt visu, kas Tevi interesē. Ja kāds/a no personāla nevar uz tavu jautājumu atbildēt, viņam/ai ir jānorāda cits darbinieks, kas varētu Tev palīdzēt.

Vai es drīkstu valkāt savas drēbes, vai man ir jāvalkā slimnīcas apģērbs?

Jā, Tu drīksti valkāt savu apģērbu.

Kur es drīkstu glabāt savas personiskās mantas?

Bieži vien Tev ir nepieciešams ņemt līdzi personīgās lietas, piemēram, higiēnas piederumus vai nelielu naudas summu. Izvairies ņemt līdzi lielu naudas summu, jo maksājumus par slimnīcu vari veikt izrakstoties. Slimnīcai jānodrošina vērtību, svarīgu dokumentu, naudas uzglabāšana drošā vietā. Pajautā personālam par šo uzglabāšanas iespēju.

Vai es drīkstu izmantot telefonu?

Tev ir tiesības lūgt nodaļas personālam Tevi informēt par telefona atrašanās vietu un lietošanu.

Vai es drīkstu smēķēt un kur?

Slimnīcā jābūt rezervētai vietai smēķēšanai. Citās vietās smēķēt nav atļauts.

SLIMNĪCAS NODAĻĀ

Vai es drīkstu ņemt līdzī un lietot savus medikamentus?

Pacienta brīvība nav jāierobežo. Tomēr vairumā gadījumu slimnīcas neatļauj pacientiem/ēm ņemt līdzī personīgos medikamentus, uzturoties slimnīcā. Šis nosacījums domāts, lai izvairītos no neparedzētas medikamentu savstarpējās iedarbības. Turklāt cits pacients var nejauši paņemt Tavus medikamentus, un tas var kaitēt viņa veselībai. Tomēr, ja Tu vēlies lietot savus medikamentus, Tev ir jāinformē personāls par saviem nodomiem, jo šī informācija ir ļoti svarīga, plānojot Tavu ārstēšanu. Tas dod personālam arī iespēju Tevi pasargāt no riska, kombinējot Tavus un slimnīcas medikamentus.

Vai man ir atļauts brīvi pārvietoties slimnīcas teritorijā, gan ārpus tās?

Jā, tikai tad, ja ir brīvais režīms, un arī tad Tev ir jāinformē personāls, ja vēlies kaut kur doties

Vai es varu lietot savu naudu, uzturoties slimnīcā? Kam vēl ir atļauts lietot manu naudu?

Tev ir tiesības lietot savu naudu, iepirkties, kārtot biznesa darījumus. Nevienam citam nav tiesību lietot Tavu naudu, ja vien Tu neesi tam devis/usi savu atļauju.

Vai man ir jāpiekrīt visiem ārstēšanas un pārbaudes veidiem?

Tev kā pacientam/ei ir tiesības pilnībā vai daļēji atteikties no ārstēšanas. Ja Tavā gadījumā ir vairākas ārstēšanas iespējas, Tev ir tiesības saņemt informāciju par šīm iespējām Tev saprotamā veidā, kā arī informāciju par

varbūtējiem ārstēšanas negatīvajiem blakus efektiem un risku. Pamatojoties uz šo informāciju, Tu esi galīgā lēmuma pieņēmējs/a.

Atceries, ka atsakoties no ārstēšanās, Tu nopietni riskē ar savu veselību vai pat dzīvību. Lai atteiktos no ārstēšanas, ārsts/e Tev var pieprasīt parakstīt paziņojumu par atteikšanos.

Vai es drīkstu atteikties piedalīties zinātnisku pētījumu projektos vai ārstniecības eksperimentos?

Jā, pirms pacientu iesaistīšanas zinātniskajos pētījumos pētniekam vienmēr jālūdz Tava vai citu pacientu piekrišana. Nevienam nedrīkst piespiest piedalīties. Tava atteikšanās piedalīties nekādā veidā nedrīkst ierobežot Tavas pašreizējās vai turpmākās iespējas saņemt ārstēšanu.

Vai man ir tiesības saņemt informāciju par savu ārstēšanos un diagnozi?

Tev ir tiesības saņemt izskaidrojumu par Tavu diagnozi, ārstēšanas metodēm, pielietotajiem medikamentiem un devām.

Tev ir tiesības lūgt ārstam vai māsām izskaidrot medicīnisko terminoloģiju.

Vai man ir tiesības uz otru slēdzienu no cita ārsta/es? Vai es varu mainīt ārstu/i?

Saņemt otru slēdzienu vai nomainīt ārstu/i vienmēr ir iespējams. Tu vari griezties pie ārstējošā ārsta, sociālā darbinieka, nodaļas vecākās māsas, nodaļas vadītāja vai cita slimnīcas administrācijas darbinieka.

Vai es varu mainīt māsu? Vai es varu mainīt istabu/nodaļu?

Lai mainītu māsu vai pārceltos uz citu istabu, nepieciešams runāt ar nodaļas vecāko māsu vai ārstējošo ārstu.

Kam lūgt palīdzību, ja es vēlos iesniegt sūdzību?

Ja sūdzību vēlies iesniegt nodaļas vai slimnīcas vadībai, lūdz padomu cilvēkam, kam Tu uzticies. Tas var būt radnieks, draugs, kāds no personāla vai nodaļas sociālais darbinieks.

Ja ar slimnīcas administrācijas palīdzību problēma netiek atrisināta, Tu vari griezties Valsts Psihiatrijas centrā.

Ja Tava sūdzība attiecas uz ārstēšanas procesu un kvalitāti, vari griezties Medicīniskās aprūpes un darbības ekspertīzes kvalitātes kontroles inspekcijā.

Ja izvēlies meklēt palīdzību kādā no cilvēktiesību organizācijām, šo organizāciju darbinieki Tevi konsultēs, kā vislabāk atrisināt Tavu problēmu.

Ja iepriekšminētajās iestādēs Tava sūdzība tiek noraidīta, vari griezties tiesā. Sniedzot tiesā sūdzību par ārsta darba kvalitāti, tiesas nodeva nav jāmaksā. Ja pieņem lēmumu griezties tiesā, ieteicams konsultēties pie advokāta.

Vai pēc izešanas no slimnīcas es drīkstēšu strādāt?

Ja vien Tavs veselības stāvoklis to atļauj, nebaidies strādāt. Atceries, ka pastāvīgs darbs ir viens no rehabilitācijas līdzekļiem. Dažām profesijām gan pastāv ierobežojumi un attiecīgo iestāžu, piemēram, militāro un ugunsdzēsības dienestu, vadītāji var pieprasīt izziņu par Tavu veselības stāvokli.

Vai man ir tiesības iegūt autovadītāja apliecību?

Tevis vispirms jāiegūst ārsta komisijas slēdziens par Tavu veselības stāvokli. Parasti, ja pietiekami ilgu laiku (3-5 gadus) pēc saslimšanas Tavs veselības stāvoklis ir stabils, vari iegūt auto vadīšanas tiesības.

Kā iegūt invaliditātes grupu?

Tavs ārstējošais ārsts sniegs Tev nepieciešamās konsultācijas, ja Tev būs nepieciešama invaliditātes grupa. Pieaugušajiem invaliditātes grupu piešķir un nosaka Veselības un darbspēju ekspertīzes ārstu valsts komisija. Bērniem līdz 16 gadu vecumam – ārstējošais ārsts.

Kas ir likumīgais pārstāvis (aizgādnis vai aizbildnis)?

Likumīgā pārstāvja uzdevums ir aizstāvēt Tavas tiesības un likumīgās intereses. Pārstāvības nepieciešamību var noteikt tikai tiesa, pārstāvību noformē saskaņā ar Latvijas Republikas Civillikumu (pieņemts 1937. gadā, atjaunots pa daļām ar grozījumiem un izmaiņām 1993. gadā.)

Ja tiesa Tevi atzinusi par rīcībnespējīgu, psihiatriskā palīdzība tiek sniegta pēc Tava aizgādņa rakstveida lūguma vai ar viņa piekrišanu.

Kam un kādos gadījumos ir tiesības pieprasīt par mani informāciju?

Ziņas par Tavu veselības stāvokli, faktu, ka esi apmeklējis/usi psihiatru ir ārstniecības personas noslēpums un ir aizsargātas ar likumu.

Tomēr informāciju par Tevi drīkst pieprasīt tiesa, prokuratūra, policija, dažādas ārstniecības iestādes pēc to vadītāja rakstiska pieprasījuma, norādot, kādam nolūkam informācija nepieciešama.

KĀ UZRAKSTĪT SŪDZĪBU?*

- Ja Tavas tiesības ir pārkāptas, Tu vari sūdzēties ārstējošam ārstam, nodaļas vadībai vai slimnīcas vadībai.
- Vispirms sāc meklēt risinājumu savā nodaļā. Ja Tava problēma netiek atrisināta, meklē palīdzību slimnīcas augstākajās instancēs. Ja arī slimnīcas administrācija Tavu problēmu nerisina, Tu vari griezties Valsts Psihiatrijas centrā vai kādā no cilvēktiesību organizācijām.
- Atceries, ka Tavas sūdzības mērķis ir sasniegt cerēto rezultātu, tāpēc Tev ir jāizdomā, kas ir problēma un kāds risinājums Tevi apmierinātu. Tavas sūdzības mērķis ir sasniegt noteiktu rezultātu.
- Sūdzībai jābūt pamatotai ar faktiem. Pirms iesniedz sūdzību, pārlicinies, ka izklāsti tikai faktus, nevis emocijas.
- Rakstot sūdzību, ja iespējams, konsultējies ar cilvēkiem, kam Tu uzticies. Nodaļā vari lūgt palīdzību sociālajam darbiniekam. Ja Tu vēlies iesniegt sūdzību Valsts Cilvēktiesību birojā, sūdzības rakstīšanai vari saņemt standartveidlapu.
- Sūdzībā norādi:
 - kam sūdzība adresēta
 - kura iestāde un darbinieks ir pārkāpis Tavas tiesības
 - savu vārdu, uzvārdu, dzīves vietas adresi
 - precīzi apraksti faktus, kas ir Tavas sūdzības pamatā
 - datumu
- Rakstot sūdzību, atbildi uz šādiem jautājumiem:
 - kas, kur un kad ir noticis
 - vai notikušajam ir liecinieki
 - kāds ir Tev nodarītais zaudējums
- Ja esi iesniedzis/gusi valsts vai pašvaldības iestādē rakstisku sūdzību, tad:
 - ja Tava sūdzība nav šīs iestādes kompetencē, tai sūdzība 7 dienu laikā jāpāradresē citai iestādei un Tevi par to rakstiski jāinformē
 - iestādei jāsniedz Tev rakstiska atbilde 15 dienu laikā, ja nav nepieciešama papildus faktu pārbaude
 - ja nepieciešama papildus faktu pārbaude, atbilde jāsniedz 30 dienu laikā
 - ja jautājums ir steidzams, atbilde var tikt sniegta mutiski, tādā gadījumā Tev ir tiesības 1 mēneša laikā pieprasīt rakstisku atbildi.

*Sagatavots pēc Valsts Cilvēktiesību Biroja izdevuma *Kā iesniegt sūdzību, iesniegumu vai priekšlikumu valsts vai pašvaldību iestādē*, Paul F. Stavis, *The Art of Advocacy: Getting Results Through Effective Complaining*, <http://www.cqc.state.ny.us/cc67.htm>

KUR GRIEZTIES PĒC PALĪDZĪBAS?

Valsts Psihiatrijas centrs

Raiņa bulv. 27
Rīga LV 1359
tāl. 7228548, 7221066

Medicīniskās aprūpes un darbaspējas ekspertīzes kvalitātes kontroles inspekcija

(izskata pacienta sūdzības par ārstēšanas kvalitāti)
Sadovņikova iela 20
Rīga, LV 1003
tāl. 7144966

Valsts Cilvēktiesību birojs

Elizabetes iela 65 –12, 4. stāvs
Rīga, LV 1050
tāl. 7281604

Latvijas Cilvēktiesību un etnisko studiju centrs

(bezmaksas juridiskās konsultācijas otrdienās un ceturtdienās 14.00 – 17.00)
11. novembra krastmala 35, 2.stāvs, 212. telpa
Rīga, LV 1050
tāl. 7243033

Cilvēktiesību atbalsta tīkls

(informācija par cilvēktiesībām)
Alūksne, Dārza iela 11 – 209, LV 4301, tālr. 43 22236
Daugavpils, Parādes iela 1 – 314, LV 5401, tālr. 54 23468
Cēsis, Rīgas iela 24, LV 4101, tālr. 41 27178
Jelgava, Lielā iela 18, LV 3000, tālr. 30 21910
Jēkabpils, Brīvības iela 39a, LV 5200, tālr. 52 32691
Liepāja, Ausekļa iela 9, LV 3401, tālr. 34 26800
Talsi, Lielā iela 19/21, LV 3200, tālr. 32 23794
Tukums, Talsu iela 5, LV 3100, tālr. 31 22650

Krīzes centrs *Skalbes*

(sniedz psiholoģisko palīdzību krīzes situācijās, piemēram, depresijas gadījumā vai pēc pašnāvības mēģinājuma)
Kungu iela 34
Rīga LV 1050
tāl. 7222922 (visu diennakti)

Radnieku atbalsta grupa “Gaismas stars”

Raiņa bulv. 27
Rīga LV 1359
Tāl. 7221142

Rīgas novada slimokases bezmaksas Veselības telefons

(informācija par pacienta tiesībām, valsts apmaksātajiem ārstnieciskajiem pakalpojumiem, cik jāmaksā par ārstnieciskajiem pakalpojumiem, kad un kādus ārstnieciskos pasākumus var saņemt bez maksas)
tāl. 8005800 darbdienās – plkst. 8.30 – 13.30 un 13.30 – 17.00